

Referat fra møte i Den norske katalogkomité 1. april 2009

Sted: Nasjonalbiblioteket, Oslo

Til stede:

Gunhild Salvesen
Nina Berve
Frank B. Haugen
Kjersti Feiring Myrtrøen
Anne Børnes
Linda Østbye
Anne Munkebyaune

Referent: Frank B. Haugen

1/09 Godkjenning av dagsorden

Dagsorden ble godkjent. Fire saker ble meldt til Eventuelt.

2/09 Godkjenning av referat fra forrige møte, 17. april 2008

Referatet ble godkjent.

3/09 Referat- og orienteringssaker

1. Komitéen har rettet en feil henvisning i NORMARC etter henvendelse fra Anne-Lise Berthelsen. Felt 490 henviser nå til Katalogiseringsregler 21.30L, ikke 21.30C.
2. ”DCMI Metadata Terms”, ny utgave, ble oversatt til norsk og lagt ut på Komitéens hjemmesider i oktober 2008.
3. Komitéen har behandlet 3 spørsmål som er kommet inn:
  - Registrering av ekstra tittel og ansvarlig i originalt skriftsystem, fra Nina Karlsen (se også sak 11/09)
  - A.9A Serier og store bokstaver, fra Henry Haug og Lars Skotnes (se også sak 09/09)
  - Store og små bokstaver for deler av Bibelen, fra Kjersti Feiring Myrtrøen (se også sak 09/09)
4. ”Resource Description and Access”, full draft, har vært på høring. Komitéen sendte høringssvar 30. januar 2009.
5. Norsk musikkbibliotekforening har startet en revisjon av emneordlisten ”Emneord for musikkdokumenter i EDB-kataloger”.

4/09 Konstituering av Komitéen

Alle medlemmer fortsetter 2 år til. Funksjonstiden til dagens komité løper til 30. september 2010.

5/09 Årsrapport 2008

Årsrapporten ble godkjent.

6/09 MARC 21

Våren 2008 ble det klart at systemleverandørene i Norge ikke så det som aktuelt å gå inn for MARC 21 som internt format i det enkelte system, men at de fortsatt ønsker å støtte utveksling av metadata i MARC 21. Samtidig viste arbeidet med å lage en sammenligningstabell mellom NORMARC og MARC 21 at mange av de nasjonale tilpasningene som er gjort i NORMARC vil gå tapt ved en konvertering til MARC 21. Komitéen hadde sett for seg å løse noen av disse problemene ved å ta i bruk de feltene som er avsatt til lokal bruk i MARC 21 (9er-felt). Men 9er-feltene er egentlig beregnet til fri bruk i det enkelte system. Løsningen er derfor ikke akseptabel og bruk av MARC 21 for utveksling i Norge vil da medføre et for stort tap av data.

I september 2008 foreslo derfor systemleverandørgruppa at det sees på om det er mulig å gå for en tre-delt modell for utveksling etter forslag fra Jan Erik Kofoed:

1. MARC 21 uten bruk av lokale felter og med skilletegn der det er nødvendig.
2. Et nasjonalt tillegg, i henhold til en ny standard vedtatt av Den norske katalogkomité og Nasjonalbiblioteket.
3. Privat tillegg. Fritt innhold, ikke standardisert, etter avtale mellom sender og mottaker.

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med deltakere fra Systemleverandørgruppa og Katalogkomitéen til å utrede om modellen lar seg realisere. Denne utredningen ble presentert på møte i Systemleverandørgruppa 18. mars 2009.

Systemleverandørgruppa hadde betenkeligheter med en slik tilnærming og kom med en anbefaling til Katalogkomitéen. Fra møtoreferatet til Systemleverandørgruppa:

”Forslaget gir et XML-basert utvekslingsformat som bygger på MARC21, ivaretar viktige standardiseringsbehov, dekker særnorske behov og er tapsfritt.

I diskusjonen kom det fram at forslaget innebærer at et nasjonalt tillegg må vedlikeholdes uansett hvilken løsning som velges. Forslaget vil også innebære betydelige utviklingskostnader, som lett kan overstige nytten. Det er også tvil om hvordan en overgang til formatet håndteres i forhold til standard z39.50-verktøy.

Det ble enighet om følgende anbefaling:

- 1) Biblioteksystemleverandørene anbefaler at alle systemer støtter import og eksport av ren MARC21 til og fra utlandet og utenlandske verktøy.
- 2) Biblioteksystemleverandørene anbefaler at Nasjonalbiblioteket og DNK fortsatt vedlikeholder NORMARC, og at NORMARC inntil videre benyttes til import og eksport mellom biblioteksystemer på det norske markedet.
- 3) Biblioteksystemleverandørene anbefaler at det spesifiseres en XML-versjon av NORMARC basert på MarcXchange.
- 4) Biblioteksystemleverandørene anbefaler at NB lager et filter og en API til og fra NORMARC og ren MARC21.
- 5) Tillatte tegnsett for NORMARC bør være ISO-8859 latin 1 og UNICODE serialisert som UTF-8.”

Katalogkomitéen tar til etterretning at et forslag om et nasjonalt format basert på MARC 21 som tar hensyn til de nasjonale tillegg vil innebære uforholdsmessig mye vedlikeholdsarbeid. Vi må også ta hensyn til at MARC 21 trolig vil få mange formatendringer på grunn av det nye regelverket RDA. Når det i tillegg sås tvil om anvendbarheten av et slikt nasjonalt format i

forhold til z39.50-protokollen, mener vi det er desto større grunn til å revurdere MARC 21 som nasjonalt utvekslingsformat.

Katalogkomitéen anbefaler derfor at Nasjonalbiblioteket gjør om vedtaket sitt om MARC 21 som nasjonalt utvekslingsformat. Slik situasjonen er i Norge m.h.t til utveksling av data, er løsningen som er anbefalt av Systemleverandørene trolig den som både økonomisk og praktisk gir det beste resultatet.

Forslaget innebærer et nytt rammeverk for vedlikehold av NORMARC. Oppdatering og videreutvikling av NORMARC har ligget på is mens MARC 21 har blitt utredet som nytt utvekslingsformat. Hvis Nasjonalbiblioteket følger Katalogkomitéens anbefaling innebærer dette følgende:

- 1) Det utarbeides konverteringstabeller mellom NORMARC og MARC 21 begge veier.
- 2) Konverteringen innebærer tap av metadata da det ikke tas hensyn til nasjonale tilpasninger som i dag (og i framtiden) finnes i NORMARC.
- 3) NORMARC vedlikeholdes ved at det vurderes fortløpende om endringer i MARC 21 skal tas inn i NORMARC.
- 4) Endringer i NORMARC kan også gjøres ved innspill fra Biblioteksentralen og andre, uavhengig av om endringen er i henhold til MARC 21.
- 5) MARC 21 oversettes ikke.
- 6) Ved eventuelle endringer i NORMARC brukes Systemleverandørgruppa som høringsinstans.
- 7) Nasjonalbiblioteket tar ansvar for at det utarbeides verktøy for konvertering til bruk for systemleverandørene.

7/09 Katalogisering av digibok

Katalogkomitéen kom med følgende midlertidige anbefaling om katalogisering av digibøker i desember 2007:

”245 \$a Tittel \$h lydopptak
300 \$a 1 avspiller med lydfil (xx min) \$b digital \$c X x X cm \$e øretelefoner,
brukermanual
500 \$a Digital lydbok med integrert avspilling (Digibok)

Digibøker katalogiseres som lydopptak. Spesiell materialbetegnelse (Katalogiseringsregler 6.5B) og andre fysiske detaljer (Katalogiseringsregler 6.5C) gjengis som i eksemplet over. Når det gjelder format (Katalogiseringsregler 6.5D), anser Komitéen at formatet her er standardisert og derfor ikke skal oppgis. Om ønskelig kan derimot emballasjens høyde x bredde oppgis i centimeter (avrundet oppover til nærmeste hele centimeter). Eventuelle bilag (Katalogiseringsregler 6.5E) tas også med (opplistinga i eksemplet er nødvendigvis ikke uttømmende). Når det gjelder koding ihht. NORMARC blir denne:

000/06=i (lydopptak (ikke musikk))
007/00=s (lydopptak)
007/01=z (annet lydmateriale)

”Dette betyr at det ikke finnes noen spesifikk kode i 007/01 for digibøker og at disse skal kodes som annet lydmateriale.”

Nå foreligger det endelige retningslinjer for katalogisering av denne typen materiale fra OLAC (Online Audiovisual Catalogers). Disse retningslinjene sier blant annet:

“Following the precedent of other materials (e.g., sound and video files) issued digitally, Playaways should be assigned a general material designation (GMD) of “electronic resource.”

NOTE: The choice of GMD elicited considerable discussion from the task force. Practice in several hundred early records entered in WorldCat seemed to indicate a strong preference for the use of “sound recording” in the GMD. However, the task force ultimately felt that the “material” nature as an electronic resource should be reflected in the GMD as opposed to the content aspect, i.e. the sound recording. The reproduction rule of AACR2 1.1C3 and the accompanying example supports carrier over content for the GMD:

“If the item is a reproduction in one material of a work originally presented in another material (e.g., a text as microform; a map on a slide), give the general material designation appropriate to the material being described (e.g., in the case of a map on a slide, give the designation appropriate to the slide).

Likewise, precedent from other electronic media, such as sound and video files and electronic books, also supported the selection of “electronic resource” as the GMD. In addition, the task force felt that the sound recording content of the Playaway was well accounted for in the Type fixed field element.

Optionally, libraries may choose to use the GMD “sound recording” instead of “electronic resource” for their local catalogs. However, if inputting original records into OCLC’s WorldCat database, it is requested that you follow these guidelines using “electronic resource” as the GMD for the master record.”

Katalogkomitéen opprettholder sin anbefaling for katalogisering av digibøker. Begrunnelsen for dette er at en slik digibok ikke trenger noen ytre enhet for å kunne avspilles. Det gir derfor ingen mening i å framheve det elektroniske aspektet over innholdsaspektet i dette tilfellet. Anbefalingen vil bli lagt ut på Katalogkomitéens sider.

8/09 Fiktive personer som emne

I 2005 (se referat 2005-1, vedlegg, spørsmål 6) diskuterte komitéen felt for fiktive personer som emne. Vi har senere bestemt at dette bør legges ut som en anbefaling. Følgende anbefaling vil bli lagt ut på komitéens hjemmesider:

Den norske katalogkomité anbefaler å følge Library of Congress List of Ambiguous Headings, der felt 650 (generelle emneord) er brukt til registrering av fiktive personer som emne. Vi anbefaler at "fiktiv person" eller andre passende betegnelser blir registrert som forklarende tilføyelse.

Eksempler:

650 \$a Wallander, Kurt \$q fiktiv person

650 \$a Gynt, Peer \$q fiktiv person

650 \$a Askepott \$q fiktiv person

Det bør lages henvisninger fra "Kurt Wallander" og "Peer Gynt".

9/09 Store og små bokstaver, Katalogiseringsregler Bilag A

Bestemmelser om store og små forbokstaver kan synes som en liten sak i digitale biblioteksystemer. Programmene ser uansett bort fra store og små bokstaver i databehandlingen. Bruk av store forbokstaver handler mye om rettskriving, men det handler også om sortering på visse ledd av flerleddede uttrykk.

Grunnen til at vi legger vekt på dette er at vi mener sortering er viktig, særlig i store datamengder, og at flere systemer burde gjort mer ut av alfabetiserte lister for å lette gjenfinningen. En mulig framtidig innføring av FRBR vil også dra nytte av sortering.

Katalogiseringsregler og AACR2 har nokså detaljerte bestemmelser om store og små bokstaver. I kortkatalogen fungerte dette greit fordi beskrivelse og søkelementer ble holdt helt adskilt. Etter at MARC-formatet ble innført, ble dette mer uklart, uten at problemet med store og små bokstaver ble diskutert, og avklart (så vidt vi vet).

De beskrivende feltene er ment som reine beskrivelser og formålet med dem er å presentere informasjon. I disse feltene er det uproblematisk å følge rettskrivingen for de enkelte språk til enhver tid. De feltene som fungerer som søkeelementer, skal imidlertid ikke bare kunne søkes på, men også ordnes/sorteres i rekkefølge. Her tar vi ikke hensyn bare til rettskriving, men også til sortering. Det blir derfor fort usikkerhet om bruk av store forbokstaver i disse elementene, og reglene kan i noen tilfeller være vanskelige å tolke.

Vi kan se på serier som eksempel. NB! Eksempelene her tar utgangspunkt i hvordan Katalogiseringsregler må tolkes slik teksten står i dag.

Serier registrert i 490: Her er det uproblematisk å følge rettskrivingen siden dette er et reint beskrivende felt. F.eks.:

490\$aDen gode serien / Den snille institusjonen.

Serier registrert i 8XX: Her er det tatt hensyn til hvilket ledd i serietittelen det skal sorteres etter. Denne skrives med stor forbokstav. Normalt er dette første ordet, men titler som starter med artikkel vil måtte få stor forbokstav i andre ledd. F.eks.:

Den Gode serien (Den Snille institusjonen).

I serier registrert i 440 blir det litt vanskeligere å bestemme store og små bokstaver. 440 har en dobbeltfunksjon, det er både beskrivelse og søkeelement.

Som beskrivende felt blir det riktig slik:

440\$aThe world of folkdances

Som søke- og sorteringselement blir det best slik:

440\$aThe World of folkdances.

440 kommer derfor i en "skvis" hvor det blir umulig å si at den ene eller den andre løsningen er den rette. Hovedtittel (245\$a) kommer i en lignende "skvis". Vi må derfor velge mellom rettskriving og hensynet til sortering.

I valget mellom sortering og rettskriving legger vi mest vekt på rettskriving i vår anbefaling.

Katalogiseringsregler A.46 viser til at reglene stort sett bygger på Finn-Erik Vinjes Skriveregler, 3. utg. 1980 for bokmål og 1. utg. 1975 for nynorsk. Disse reglene er reviderte flere ganger siden og

reglene i A.46 er derfor ikke helt i samsvar med gjeldende norsk rettskriving. Komitéen har derfor kommet med de anbefalingene som er gjengitt nedenfor.

1) A.9A Serier og store forbokstaver

Katalogkomitéen har fått spørsmål fra Henry Haug og Lars Skotnes, Nasjonalbiblioteket, om bruk av store og små bokstaver i ord etter artikkel i felt for serie, jfr. Katalogiseringsregler A9.A. Generell regel henviser til A.4 felt for tittel og angivelse av ansvarshavende. Det er uklart om dette også gjelder A.4D Verker innført på hovedtittel, men eksempel The World of folkdances under A.9A og et eksempel i Spangens eksempelsamling kan tyde på dette: at andre ord etter artikkel skal skrives med stor forbokstav. Imidlertid er en slik kobling fjernet fra AACR2 i mellomtiden, og Skriveregler har heller ikke lenger dette.

Komitéen har kommet fram til denne anbefalingen:

A.9A Felt for serie, med henvisning til A.4:
Det er uklart om denne henvisningen også gjelder A.4D Verker innført på hovedtittel. Vi anbefaler å bruke liten forbokstav etter innledende artikkel i serietittel da noe annet synes unaturlig. Dette er også en praksis som følges i nyere utgaver av AACR2.

Eksempel: 440\$aDen sorte serie

2) Bibelen stor forbokstav

Katalogkomitéen har fått en henvendelse fra Kjersti Feiring Myrtrøen, Biblioteksentralen, om stor bokstav i forbindelse med betegnelser for Bibelen, jfr. Katalogiseringsregler A.46L. Ifølge A.46L1 skal betegnelser på deler av Bibelen skrives med stor forbokstav, og liten forbokstav i artikkelen: det Gamle testamente. Dette ser unaturlig ut og er heller ikke i overensstemmelse med Skriveregler.

Komitéen har kommet fram til denne anbefalingen:

Det anbefales at bruk av store og små forbokstaver for deler av Bibelen (A.46L) følger gjeldende rettskrivingsregler:

Eksempler:
Det gamle testamente
Den hellige skrift

3) Andre avvik fra rettskrivingsregler og norsk praksis

Katalogiseringsregler A.46M er også en regel som ikke er i samsvar med gjeldende rettskrivingsregler.

Komitéen har derfor kommet fram til denne anbefalingen:

Det anbefales at bruk av store og små forbokstaver for flerleddete geografiske navn (A.46L1) og norske korporasjonsnavn (A.46M2) følger gjeldende rettskrivingsregler:

Eksempler:

Det britiske samveldet
Den norske forleggerforening

Anbefalingene vil bli publisert på komitéens hjemmesider. Katalogiseringsregler vil ikke bli oppdatert i denne omgang. Komitéen ønsker å følge de til enhver tid gjeldende versjon av Finn-Erik Vinjes Skriveregler. En kortversjon finnes på nettet her:

http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Rettskriving_Ordboeker/Skriveregler_og_grammatikk/

10/09 Navn på land og steder

Sak fra Kjersti Feiring Myrtrøen, Biblioteksentralen. Katalogiseringsregler 23.2A sier at ”stedsnavn føres opp i norsk form hvis det finnes en form som er alminnelig brukt. Navneformen bestemmes ut fra geografiske oppslagsverker og andre referanseverker utgitt på norsk. I tillfelle tvil, bruk den nasjonale formen”.

Katalogiseringsregler har her eksemplet

Forente stater
ikke United States of America

Denne benevnelsen kan ikke lenger sies å være den formen som er alminnelig brukt. I følge UD's liste over statsnavn er den offisielle kortformen nå USA. Komitéen går derfor inn for at denne brukes.

Komitéen anbefaler at for navn på stater og hovedsteder brukes UD's liste over ”Statsnavn og hovedsteder”: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2001/statsnavn-hovedsteder-og-nasjonaldager.html?id=87863>

Eksempel:
USA
De forente arabiske emirater

For andre stedsnavn anbefaler komitéen at Språkrådets liste over geografiske navn brukes: http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Rettskriving_Ordboeker/Geografiske_namn/

Komitéen presiserer at dette gjelder både for land og steder som ordningsord og emneord.

11/09 Flerspråklige katalogposter

Komitéen har mottatt et spørsmål fra Ola Thori Kogstad, Bibliotek-Systemer, om hvordan gjengivelse av data i andre tegnsett (for eksempel ved translitterasjon) kan løses i MARC 21.

Bakgrunnen er at BiblioFil har innført en løsning for Det flerspråklige bibliotek der alle marc-felt kan repeteres i en og samme post. Katalogkomitéen er helt klar på at den løsningen som er valgt, er uakseptabel ved at felt som ikke er repeterbare er gjort repeterbare.

MARC 21 løser dette ved å ta i bruk marc-felt 880 ”Alternate Graphic Representation”. Hvordan feltet skal brukes er beskrevet i ”Appendix D: Multiscript Records” i MARC 21. Nina Berve skriver brev til Kogstad om hvordan dette bør løses i henhold til MARC 21.

12/09 Språkkoder

"NORMARC-koder for språk" er som kjent videreført i Nasjonalbibliotekets base Språkkoder.

<http://www.nb.no/baser/sprakkoder/>

Denne gjenspeiler det utvalget av ISO 639-2 som brukes i norske bibliotek, og basen suppleres fortløpende med nye koder ved behov. Disse nye kodene hentes fra "Library of Congress MARC code list for languages", som er så å si identisk med ISO 639-2. Denne lista oppdateres imidlertid bare én gang i året, men nye koder og endringer publiseres fortløpende av LC Network Development and MARC Standards Office. Komitéen vedtok å foreta endringer straks de blir publisert, istedenfor å vente på neste års utgave.

Vi venter imidlertid på ny utgave for å se hvordan de behandler en endring fra ifjor. Nina Berve undersøker hvorfor 2008-utgaven ikke er lagt ut ennå.

13/09 Landekoder, revisjon

Komitéen har tidligere behandlet dette. Fra møte 2/2007 sak 17:

I NORMARC har vi en liste med landekoder som er tatt fra en eldre norsk standard, dvs. basert på ISO. Omtrent samme liste finnes i NBs base Landekoder. I MARC 21 er det lagt opp til at Library of Congress (LC) sin egen liste skal brukes. ISO og LC ser tilsynelatende like ut, men det er nokså store forskjeller. Hvilken av disse listene skal vi i Norge bruke sammen med MARC 21? En fordel med LCs liste er at også utgåtte landekoder er med i denne lista. Komitéen mener likevel at vi i Norge prinsipielt bør benytte oss av internasjonale standarder når slike finnes og at vi derfor bør følge ISO-standard (ISO 3166-1). Det er mulig å benytte ISO-standard i MARC-felt 044 i MARC 21.

Komitéen har nå bestemt seg for å anbefale at ISO-standard følges. Base Landekoder er nå oppdatert i henhold til ISO-standard. Komitéen vil også vurdere å vise foreldede landekoder i webgrensesnittet til denne basen.

14/09 ISSN-L

ISSN-L er et ISSN-nummer som lenker sammen og samler de forskjellige materialvariantene av en løpende ressurs. Nummeret utstedes av ISSN Network. MARC 21 har innført delfelt for ISSN-L i 022. Komitéen innfører nå disse delfeltene i NORMARC.

022 \$l ISSN-L

022 \$m Kansellert ISSN-L (R)

15/09 Statement of International Cataloguing Principles

Katalogkomitéen har publisert endelig versjon av "Statement of International Cataloguing Principles" på hjemmesiden. Komitéen vil be Nasjonalbiblioteket om midler til å få dette dokumentet oversatt til norsk.

16/09 Eventuelt

- Det er kommet spørsmål fra Nasjonalbiblioteket om hvilke standarder som skal følges i forbindelse med transkripsjon og translitterasjon. Det finnes flere standarder å velge mellom, for eksempel i forhold til kyrillisk. Det brukes nok ulike standarder på dette området rundt om i bibliotekene. Katalogkomitéen ser det som sin oppgave å anbefale hvilke standarder vi bør følge her og vil se nærmere på det. Generelt er vi tilhengere av å følge internasjonale standarder og da helst ISO-standarder. Komitéen kommer tilbake til saken.

- Komitéen har mottatt brev fra Norsk bibliotekforening om deltagelse på et informasjonsmøte for Bibliotekmøtet 16.-19. mars 2010 på Hamar. Møtet holdes 29. april. Nina Berve møter for komitéen.
- Kjersti Feiring Myrtrøen informerte om ABM-skrift nr. 53 ”Katalogdata. Juridiske problemstillinger knyttet til eierskap og produksjon”.
- Komitéen har fått en henvendelse fra Aage Holm Olsen, Universitetet for miljø- og biovitenskap, der han ber om hjelp til å godkjenne norsk terminologi for et metadata-sett som skal brukes i en flerspråklig nettportal for opplasting og nedlasting av læringsressurser om økologisk landbruk (EU-prosjekt). Komitéen bestemte at vi skulle se nærmere på dette metadata-settet.